

Dos dibuixos de Santa
Coloma de Queralt obra
de Francesc Galofre Oller
(1887)

Sebastià Sánchez Sauleda

Dos dibuixos de Santa Coloma de Queralt obra de Francesc Galofre Oller (1887)

Sebastià **Sánchez Sauleda**

sebastia.sanchez.sauleda@gmail.com

Resum: El 1887 el pintor vallenc Francesc Galofre Oller (1864-1942) aconseguí els seus primers èxits a Madrid amb el quadre *Herois sense glòria* (1887). Clausurada l'*Exposició Nacional* on hi presentà el llenç, emprengué el retorn a Catalunya. Un cop a casa visità Valls i l'Albiol, on la família hi tenia una masia, i aprofità l'avinentesa per a organitzar diverses excursions per les comarques. Una de les sortides el va portar a Santa Coloma de Queralt, l'indret on va realitzar dos dibuixos en els quals plasmà a final del segle XIX alguns dels elements artístics més rellevants de la vila.

Paraules clau: Santa Coloma de Queralt, Francesc Galofre Oller, art català, dibuix, segle XIX.

Introducció

Francesc Galofre Oller va néixer a Valls el 1864.¹ La seva família no va romandre gaire temps a la vila ja que, per motius polítics, es va veure obligada a fugir i trià Barcelona per establir-se. A la capital catalana manifestà una vocació teatral que el portà a entrar en contacte amb Frederic Soler (1839-1895), més conegut pel sobrenom de *Serafi Pitarra*. Malgrat la voluntat de dedicar-se a les arts escèniques, els pares s'oposaren frontalment a aquesta vocació, i l'obligaren a continuar els estudis. Davant la impossibilitat d'assolir el seu somni, s'acostà a la pràctica pictòrica compaginant-la amb una carrera de ciències, fins que el metge José de Letamendi

Francesc Galofre Oller: *Autorretrat*
(1907, Museu de Valls)

(1828-1897) li recomanà que concentrés tots els esforços en el món de l'art. Seguint els seus consells es va matricular a l'acadèmia de Pere Borrell del Caso (1835-1910), on s'apostava pel realisme a partir de la còpia directe d'objectes i pel treball amb models del natural. Posteriorment, entre 1881-1885, continuà la formació com alumne de l'Escola de Llotja on rebé el mestratge de Claudi Lorenzale (1816-1889) i d'Antoni Caba (1838-1907).

Completats els estudis a Barcelona, el 1886 marxà a Madrid per a continuar perfeccionant la tècnica a la *Escuela de Pintura, Escultura y Grabado* dependent de la *Real Academia de Bellas Artes de San Fernando*. A més del pas per la institució madrilenya, aprofità l'avinentsa per conèixer i estudiar els grans mestres reunits al *Museo del Prado*, restant fascinat per les pintures d'història, gènere del que es convertiria en un dels darrers exponents dintre l'art català dels segles XIX i XX. Fruit d'aquest interès nasqué *Herois sense glòria* (1887),² quadre amb el que participà a l'Exposició Nacional de Bellas Artes assolint el reconeixement unànim de crítica i públic. L'èxit es tornà a repetir l'any següent a Barcelona quan, coincidint amb la celebració de l'Exposició Universal, va presentar *La processó de Sant Miquel a l'Albiol* (1888),³ per la qual li concediren una Menció Honorífica.⁴

Francesc Galofre Oller: *La processó de Sant Miquel a l'Albiol*
(1888, Museu de Valls)

Els reconeixements li reportaren encàrrecs de gran rellevància com els dos quadres per a l'Altar de la Mare de Déu de la Candela de Valls (1890), el *Retrat del bisbe Anton Palau* (1891), destinat a la Galeria de Vallencs Il·lustres,⁵ i començà els treballs que donarien com a resultat el *Bòria Avall* (1892).⁶ El llenç, un quadre d'història ambientat al segle XVII on veiem que tres reus reben la sentència pública pels seus crims després de desfilir davant dels habitants de Barcelona, es va donar a conèixer a la Sala Parès amb gran èxit.⁷ Bona part de la població de la capital catalana es desplaçà a la galeria, que es veié obligada a ampliar la duració de l'exhibició per acontentar a tothom, consagrant el nom del jove pintor vallenc dintre de la història de l'art català.

Francesc Galofre Oller: *Bòria Avall* (1892, Museu de Valls)

Els bons resultats obtinguts amb el quadre comportaren nous encàrrecs com el *Retrat de Pere Virgili* (1892), destinat a la Galeria de Catalans Il·lustres situada al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona,⁸ o *La Coronació de la Mare de Déu de la Mercè* (1895), obra pintada per exprés desig del bisbe de Barcelona Jaume Català i Albosa (1835-1899), per tal de commemorar el fet històric ocorregut l'any 1888.⁹ També continuà participant en exposicions nacionals amb quadres com *Un model* (1894)¹⁰ i, després d'uns anys allunyat de la primera línia de la pràctica pictòrica degut a la quantiosa

herència que li deixà el seu oncle Esteve, amb l'arribada del segle XX repregué amb força l'activitat tal i com testimonien llenços com *Mercat de Sant Feliu de Guíxols* (1904),¹¹ *Els sometents a Montserrat* (1906),¹² o *Sant Joan nen en oració* (1910).¹³

El retorn va anar acompanyat de la seva presència a les principals institucions artístiques del país. Des de principis del segle XX, Galofre Oller ocupà càrrecs rellevants al Centre Aquarel·lista, el Reial Cercle Artístic, la Societat Artística i Literària de Catalunya,¹⁴ la Junta de Museus de la que n'esdevingué vocal– i també exposà la feina que realitzava a nombrosos certàmens nacionals i internacionals per tal de recuperar el terreny perdut durant els darrers anys del segle XIX.

La intensa activitat pictòrica es va veure sacsejada per l'esclat de la Primera Guerra Mundial. La bona premsa de la que sempre havia gaudit, malgrat conrear gèneres artístics allunyats de les fórmules proposades pel Modernisme imperant, deixaren pas durant uns anys a dures crítiques per la seva proximitat a artistes i amics favorables al bàndol germànic. La tensa situació es revertí acabat el conflicte quan presentà en públic un tríptic en el que feia temps que hi treballava titulat *A la Pau Universal* (1910-1939). L'obra, de grans dimensions, l'havia començat l'any 1910 i en ella es mostrava deutor de les tesis de sant Antoni Maria Claret, a més de denunciar la barbàrie produïda per la guerra, tot apostant per la concòrdia i el diàleg entre la humanitat.¹⁵

Reconciliat amb l'opinió pública i amb bona part de la crítica oficial del país, inicià la seva darrera etapa artística que el portà a treballar novament per la seva vila natal en projectes tant importants com la Galeria de Vallencs Il·lustres *Retrat d'Avel·lí Andreu Comerma* (1921),¹⁶ *Retrat de Lluís Bonifàs* (1921),¹⁷ *Retrat de Narcís Oller* (1931)-,¹⁸ i en el *Retaule del Santuari del Lledó* pel qual creà dues pintures representant les figures de sant Jordi i sant Oleguer (1925). Aquest ritme de producció es mantingué vigent i a partir dels anys vint donà l'alternativa al seu fill, Francesc Galofre Suris (1900-1986), amb el que col·laborà en la decoració del Cambril de la Mare de Déu a la parròquia de la Bonanova de Barcelona (1924) i en un dels panells per al Saló de sant Jordi del Palau de la Generalitat (1925). Després d'una intensa vida dedicada a la pintura, Francesc Galofre Oller va morir a la capital catalana el 8 de gener de 1942, als 77 anys.

L'estiu de 1887 a Valls, l'Albiol i Santa Coloma de Queralt

El 1887 Francesc Galofre Oller s'havia traslladat a Madrid per a participar a l' «Exposición Nacional de Bellas Artes». El resultat assolit amb *Herois sense glòria* (1887) va ser magnífic, ja que el seu nom començà a sonar amb força entre la crítica especialitzada i el gran públic. Acabada la participació al certamen s'encaminà cap a Catalunya per retrobar-se amb la família, de la que n'havia estat allunyat durant força temps, i sobretot volia treballar amb tranquil·litat en diverses obres que tenia pensat presentar a futures exposicions per tal de consagrar-se dintre del món artístic català. A mitjans de juliol el trobem localitzat a la ciutat de Valls, la seva vila natal amb la que mai va perdre el contacte, on aprofità aquest temps allí per mostrar als seus conciutadans una reproducció fotogràfica del llenç premiat a Madrid. Amb aquesta petita exhibició, no només cercava agrair el suport que la ciutat li dispensà i les elogioses paraules que la premsa local dedicava a la incipient carrera artística que estava construint, sinó també demostrar que els quadres que pintava estaven plens del vigor i la espontaneïtat que esmentaven les crítiques aparegudes als diaris. La idea va ser molt ben rebuda, tal i com constaten les nombroses felicitacions que rebé, sobretot concentrades a lloar l'excel·lent factura del llenç premiat a la capital espanyola.¹⁹

Després de la breu estada a Valls, on segurament també tingué temps de coincidir amb vells amics d'infantesa com Indaleci Castells (1864-1930), es dirigí cap a la veïna localitat de l'Albiol. Des de feia temps, la família hi tenia una masia que aprofitaven per a passar-hi temporades d'estiu i així allunyar-se del bullici de la ciutat. Els dies que hi va romandre, no només serviren per a descansar i concentrar-se en els nous projectes que tenia en ment especialment la participació a l'Exposició Universal que s'havia de celebrar a Barcelona el 1888-, sinó que els destinà a realitzar diversos apunts. Aquests dibuixos presidits per la captació de la realitat, assumepte que des del seu pas per les lliçons de Borrell del Caso marcaven l'esdevenir del seu art, estaven protagonitzats per retrats de nadons i nens de l'Albiol, una treballadora de la família a la que plasmà mentre estava pelant fruita i diverses estances de la masia on podem contemplar els mobles i objectes propietat de la família Galofre Oller.

Durant aquesta temporada de descans també va aprofitar per realitzar algunes excursions que el portaren a visitar localitats properes. Una de les sortides el va dur a internar-se a la Conca de Barberà, tenint l'oportunitat de visitar Santa Coloma de Queralt. Mentre va transitar pels seus carrers no dubtà a convertir la vila en protagonista d'algunes fulles del seu quadern de treball, un espai íntim on recopilava aquelles vistes i indrets que li cridaven l'atenció o que considerava interessants per a inspirar-se en la realització de futurs quadres.

Els dibuixos de Santa Coloma de Queralt

La breu estada de Francesc Galofre Oller el va portar, en primer lloc, a fixar-se en l'exterior de l'edifici de l'església de Santa Maria de Santa Coloma de Queralt. El recinte, bastit al segle XIV sota l'impuls dels barons de Queralt que, amb les seves actuacions possibilitaren una puixança de tota la vila, presenta la tipologia estructural habitual de l'època consistent en una nau única amb capçalera poligonal, coberta de creueria i capelles entre els contraforts. Pel que fa al campanar, tot i que l'església es començà el 1311, no va ser fins els primers anys del segle XV que s'inicià la seva construcció sota la direcció d'Arnau de Solsona. Malgrat tenir un projecte definit per l'aixecament, calgué esperar al període 1622-1649 perquè, després de moltes vicissituds i amb molt d'esforç, el mestre de cases local Magí Pejoan aconseguís finalitzar-lo.²⁰

Precisament, la fisonomia característica del recinte religiós va ser el que despertà l'interès del pintor vallenc, que no dubtà a deixar constància de l'estat en què es trobava

Francesc Galofre Oller:
*L'església de Santa Maria de
Santa Coloma de Queralt* (1887,
col·lecció particular)

Francesc Galofre Oller:
*Balcó del Palau dels Comtes
 de Santa Coloma de Queralt*
 (1887, col·lecció particular)

forma de drac, «sigue la disposición tradicional con sus tornapuntas y los grandes barrotes verticales que sobresalen de la ba-randilla y con arquillos altos que los unen al muro, como tantos otros del siglo XVII».²³

El vallenc va tenir l'oportunitat de veure'l *in situ*, captant detalls com la roba que penjava d'un dels cantons senyal que l'edifici llavors estava habitat-, dos dels dracs que el coronaven i les subjeccions que el mantenien fixat al mur, molt abans que l'any 1915 la seva propietària, llavors Clotilde Oromí, decidís vendre'l a l'antiquari Joan Cuyàs i Sala (1872-1958).²⁴ Aquest, posteriorment, el revengué a Miquel Utrillo (1862-1934) el 10 de juliol de 1915 per 1.585 ptes. per tal d'integrar-lo a les façanes del Palau de Maricel de Sitges propietat de l'industrial nord-americà Charles Deering (1852-1927).²⁵ Per tant, sense saber-ho, el dibuix de Francesc Galofre Oller es convertí per la seva data de realització en una de les poques imatges conservades de la peça al seu emplaçament original.²⁶

l'església el 1887²¹ Des d'un punt situat a la plaça del Portalet, va tenir l'oportunitat de plasmar en un dibuix que mesura 28 x 23,5 cm, la torre del campanar (amb les dues campanes situades en els dobles finestrals gòtics), bona part de la coberta de la nau central i els murs exteriors de la construcció. Tampoc es va descuidar d'incloure en la composició el Portal del Vicari o de Santa Maria, situat al cantó esquerra del campanar i que condueix cap al carrer Major, a més de dues figures –una mare amb un infant– que doten de major realisme i veracitat a l'escena.

El segon indret que despertà el seu interès, va ser el balcó que presidia la façana del Palau dels Comtes de Santa Coloma de Queralt.²² Aquesta esplèndida peça de forja datava de 1760 i, a més d'incloure la grua en

A mode de conclusió

La breu estada del pintor vallenc a Santa Coloma de Queralt l'estiu de 1887, no només suposà un període de descans després de la gran activitat viscuda els mesos anteriors arran de la reeixida participació a l'Exposició Nacional de Madrid, sinó que també li permeteren continuar captant la realitat que l'envoltava. Aquesta mirada sobre el món, forjada des del temps en què es formà a l'acadèmia de Pere Borrell del Caso i a les aules de la *Real Academia de San Fernando*, es materialitzà en dos dibuixos que esdevenen un testimoni fidedigne de com eren llavors aquests indrets de la vila colomina i confirmen la direcció que prendria l'art del vallenc al llarg dels anys posteriors

Notes:

- 1.- Sobre la figura de Francesc Galofre Oller, vegeu: MARTINELL, Cèsar. *El pintor Galofre Oller*, Valls, 1962. VENTURA I SOLÉ, Daniel. *Francesc Galofre Oller. Artista-pintor (Valls 1864 Barcelona 1942)*, Valls, 1980. GASOL SEÑORON, Àngel. «Francesc Galofre Oller», *Un patrimoni de col·lecció de Valls i l'Alt Camp*, Valls, 2015. SÁNCHEZ SAULEDA, Sebastià. «Fitxa número 13. Francesc Galofre i Oller», *Galeria de Ciutadans Il·lustres. De Valls al món (Publicació de les Decennals 2021)*, Valls, 2022. SÁNCHEZ SAULEDA, Sebastià. *Francesc Galofre Oller; més enllà del Bòria Avall*, Valls, 2023.
- 2.- Francesc Galofre Oller: *Herois sense glòria* (1887, Museu de Valls, dipositat pel Museu Nacional d'Art de Catalunya, núm. inv. 011312-000)
- 3.- Francesc Galofre Oller: *La processó de Sant Miquel a l'Albiol* (1888, Museu de Valls, núm. inv. 481).
- 4.- *Catálogo de la Segunda Exposición de Bellas Artes. 1894*, Barcelona, 1894, p. 59.
- 5.- Francesc Galofre Oller: *Retrat del bisbe Anton Palau* (1891, Galeria dels Vallencs Il·lustres, Ajuntament de Valls). PARÍS I FORTUNY, Jordi. «Fitxa número 01. Anton Palau i Tèrmens», *Galeria de Ciutadans Il·lustres. De Valls... (Op. Cit.)*.
- 6.- Francesc Galofre Oller: *Bòria avall* (1892, Museu de Valls).
- 7.- Es creu que prop de 60.000 persones visitaren el quadre durant la seva exposició a Barcelona. ROCA Y ROCA, Josep. «La semana en Barcelona. Éxito popular del cuadro Boria Avall», *La Vanguardia*, 3.278, 26 de juny de 1892, p. 1-2. «Dietari del Principat», *La Veu de Catalunya*, 27, 3 de juliol de 1892, p. 322. FONTBONA, Francesc; MIRALLES, Francesc. *Història de l'art català. Volum VII. Del Modernisme al Noucentisme 1888-1917*, Barcelona, 1985, p. 62-63

- 8.- Francesc Galofre Oller: *Retrat de Pere Virgili* (1891, Galeria de Catalans Il·lustres). Sobre el quadre, vegeu: ALSINA, Laia; MOLAS, Pere; DE RIQUER, Borja; TOMÀS, Margalida. *Construint la memòria. La Galeria de Catalans Il·lustres de l'Ajuntament de Barcelona*, Barcelona, 2021. Actualment el quadre, juntament amb la resta de la galeria, es troben dipositats i exposats a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.
- 9.- Francesc Galofre Oller: *La Coronació de la Mare de Déu de la Mercè* (1895, Catedral de Barcelona).
- 10.- Francesc Galofre Oller: *Un model* (1894, Biblioteca-Museu Víctor Balaguer, núm. inv. 295).
- 11.- Francesc Galofre Oller: *Mercat de Sant Feliu de Guíxols* (1904, localització desconeguda). L'obra es troba desapareguda com a mínim des de 1962, any de publicació de la monografia escrita per Cèsar Martinell, que ja recollia aquest fet al seu llibre.
- 12.- Francesc Galofre Oller: *Els sometents a Montserrat* (1906, destruït). El quadre va ser cremat pels seus propietaris durant la Guerra Civil per evitar patir represàlies degut a la seva temàtica.
- 13.- Francesc Galofre Oller: *Sant Joan nen en oració* (1910, col·lecció particular).
- 14.- Sobre els vincles de Francesc Galofre Oller amb la Societat Artística i Literària de Catalunya, vegeu: ALSINA, Esther. *La Societat Artística i Literària de Catalunya (1897-1935). Exposicions, crítica i col·leccionisme*, Barcelona, 2015 [Tesi Doctoral]. ALSINA, Esther. *La Societat Artística i Literària de Catalunya, 1897-1935*, Bellaterra Barcelona Girona - Tarragona, 2021.
- 15.- Francesc Galofre Oller: *A la Pau Universal* (1910-1939, Museu de Valls, núm. inv. 527).
- 16.- Francesc Galofre Oller: *Retrat d'Andreu Avel·lí Comerma* (1921, Ajuntament de Valls, Galeria de Vallencs Il·lustres). PRADOS I TIZÓN, Joan. «Fitxa número 08. Andreu Avel·lí Comerma i Batalla», *Galeria de Ciutadans Il·lustres. De Valls... (op. cit.)*.
- 17.- Francesc Galofre Oller: *Retrat de Lluís Bonifàs* (1921, Ajuntament de Valls, Galeria de Vallencs Il·lustres). MATA DE LA CRUZ, Sofia. «Fitxa número 07. Lluís Bonifàs i Massó», *Galeria de Ciutadans Il·lustres. De Valls... (op. cit.)*.
- 18.- Francesc Galofre Oller: *Retrat de Narcís Oller* (1931, Ajuntament de Valls, Galeria de Vallencs Il·lustres). ARITZETA I ABAD, Margarida. «Fitxa número 09. Narcís Oller», *Galeria de Ciutadans Il·lustres. De Valls... (op. cit.)*.
- 19.- «Crònica», *El Eco de Valls*, 57, 17 de juliol de 1887, p. 2. Segons les cròniques la part més elogiada del quadre va ser el rostre de l'ancià.
- 20.- Sobre la història de l'església vegeu: FUGUET, Joan; PLAZA, Carme. *Història de la Conca de Barberà. Història de l'art*, Valls, 2008, p. 138-142.
- 21.- Francesc Galofre Oller: *Torre del campanar de l'església de Santa Maria de Santa Coloma de Queralt* (1887, col·lecció particular).

- 22.- Sobre el balcó procedent del Palau dels Comtes de Santa Maria de Queralt, vegeu: *Marycel*, Publicaciones de la Revista de Arquitectura, 1918, p. 5. *De l'art de la forja. Revista del Gremi de Serrallers i Ferrers de Barcelona*, 12, 1921, p. 196. SEGURA I VALLS, Joan. *Història de Santa Coloma de Queralt (refosa i ordenada en la seva ampliació per J. Segura Lamich)*, Santa Coloma de Queralt, 1953, p. 137. ALCOLEA, Santiago, *Ars Hispaniae. Història Universal del Arte Hispánico. Volumen vigésimo. Artes Decorativas en la España Cristiana (Siglos XI-XIX)*, Madrid, 1975, p. 85. SANTANACH I SOLER, Joan. «L'ornamentació en ferro als portals de la Conca de Barberà (III)», *Aplec de Treballs*, 7, 1985, p. 9. PLA i CARGOL, Joaquim, *Art popular i de la llar a Catalunya. Les arts humils -els treballs en ferro- les ceràmiques i els vidres, les estampes i el gravat- La masia. Els vestits*, Barcelona 1995 (1927), p. 82. Lluïsa AMENÓS, «L'origen de la col·lecció de ferros conservada al Museu Cau Ferrat, de Sitges» *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, XX, 2006, p. 115-116».
- 23.- ALCOLEA, Santiago. *Ars Hispaniae. Historia universal del arte hispánico.. (op. cit)*.
- 24.- Sobre la intervenció en la venta del balcó per part de Joan Cuyàs i Sala, vegeu: VELASCO GONZÁLEZ, Alberto. «Una primera aproximació a l'activitat de Joan Cuyàs i Sala (1872-1958), decorador, restaurador i agent del mercat de l'art», *Agents i comerç d'art. Noves fronteres*, Gijón, 2016, p. 225-226. SÁNCHEZ SAULEDA, Sebastià. *La col·lecció Deering a Maricel de Sitges i al Castell de Tamarit (1909-1921): un somni d'art hispànic frustrat*, Barcelona, 2021, p. 322, 323 i 588 [Tesi Doctoral]
- 25.- Fons Miquel Utrillo (Biblioteca Popular Santiago Rusiñol, Sitges). *Liste provisoire des paiements faits par M. Utrillo pour Marycel*, sense núm. inv. A l'entrada del 10 de juliol de 1915 del Llibre de Comptabilitat de Maricel hi podem llegir el següent: «Pagado a Juan Cuyàs, por un balcón artístico, procedente de la galería del Palacio del Conde de Santa Coloma de Queralt. 1.585 pesetas».
- 26.- Juntament amb aquest dibuix es conserven algunes fotografies de principis del segle XX on es pot apreciar el balcó al seu emplaçament original, la façana del Palau dels Comtes de Santa Coloma de Queralt.

Rebut: **juny 2023.**

Avaluació: **Jordi París Fortuny**

(director del Museu Municipal de Valls).

Acceptació: **juliol 2023.**

